

De Israëliische historicus Yehuda Bauer staat in 1998 voor de Deutsche Bundestag. Hij richt zich tot de Duitse naoorlogse generatie parlementariërs: *“Wij mensen moeten er op toezien nooit een slachtoffer te zijn en nooit een dader. Maar ook in ieder geval nooit een toekijker...”* Leven is kiezen. Keuzes maken is waarnemen en afwegen. Om daarna dilemma's te overwinnen.

*

“En meneer van de Kamp, voelt ú zich thuis in ons land?” Het is mijn beurt om de vraag te beantwoorden. Hiervóór waren de andere leden van ons panel aan de beurt. Een panel dat is samengesteld uit medeburgers van allerlei culturele en religieuze achtergronden. “Tot vorige week voelde ik mij thuis. Waarom niet, na een verblijf van zo een driehonderd jaar als Joodse familie in ons mooie Holland.” “Tot vorige week? Wat is er gebeurd? Heeft u inmiddels ook te maken met dat alsmaar groeiende antisemitisme onder moslims? De Nationaal Coördinator Antisemitisme Bestrijding in ons land benadrukte dit vorige week ook nog eens even in een interview in Het Parool.” Ik schud mijn hoofd. “Nee mevrouw, aan dit soort beschuldigingen doe ik niet mee.” “Wat is er dan gebeurt waardoor u zich nu ineens minder thuis voelt?” Ik neem mijn toehoorders mee naar een ander Nederland. Het Nederland van de vorige eeuw. Een verzuilde samenleving waar elke religie haar eigen religieuze en sociale leefomgeving had. Ieder de eigen nestgeur. Hervormden, katholieken, gereformeerden, onkerkelijken, orthodoxen en vrijzinnigen, een restantje Joden, remonstranten en natuurlijk nog meer denominaties. Moslims waren er al wel in Nederland, uit de toenmalige overzeese Rijksdelen en het voormalig Nederlands-Indië. Maar niet zo heel veel. De eerste moskee in Holland dateert pas uit 1955. Binnen die verdeelde burgermaatschappij deelden we religieus gesproken weinig met elkaar. Wat generaliserend gesproken: protestanten gingen niet bij ‘de papen’ – de rooms-katholieken – op de koffie. Hervormden kerkten niet samen met de gereformeerden. En de Joodse gemeenschap leefde ook een beetje haar eigen godsdienstige leventje in dat naoorlogse Holland. Ver weg van de anderen.

In voorkomende situaties waren we kerkelijk echt niet altijd aardig tegen elkaar. Van de kansels klonken nog wel eens wat boosaardige woorden in de richting van het gebedshuis even verderop in de straat. Het waren de jaren vijftig. Het woord *oecumene* moest nog worden uitgevonden, hervormd en gereformeerd gingen nog lang niet *samen op weg* en het Overlegorgaan Joden En Christenen (OJEC) was toekomstmuziek waar nog nooit van gehoord was.

Maar één ding was volop aanwezig in de stad, het dorp of op het platteland. En dat was respect. Achtung en eerbied voor het geloofsgoed van een ander was op vele plaatsen gemeengoed: ook door niet-kerkelijken werd de zondagsrust van de burens als vanzelfsprekend niet gestoord. En de roomse buurman nam beleefd zijn hoed af wanneer ons Joodse gezin in sjabbat-kleren langsleiep op weg naar de synagoge.

Voel ik mij nog thuis in ons land? Tot voor kort heel erg. Op dit moment aanmerkelijk minder. Nee, niet vanwege die vermeende stijging van Jodenhaat boven alle andere vormen van discriminatie uit. Aan die beeldvorming doe ik niet mee. Ik voel me wel minder thuis in een land waar respect voor het heilige geloofsgoed van de ander wordt opgeofferd voor die waanzinnige uitbuiting van vrijheid van

meningsuiting en onbeteugeld demonstratierecht. Vorige week die Koranverbranding in Arnhem. Ik zag die beelden. Hoe diegene die zich hieraan te buiten ging op allerlei manieren bescherming kreeg. Terwijl gelovigen en niet-gelovigen niets anders konden dan toekijken. Ik voel mij meer dan ongemakkelijk in ons land waar van gemeentewegen wordt getolereerd dat de Koran, het heilige boek voor honderdduizenden medelanders, publiekelijk op het plein wordt ontheiligd door het in brand te steken. En dat de gemeente en de politie dit niet alleen toestaat maar ook nog eens faciliteert. De beelden waarbij de dader al van tevoren in bescherming wordt genomen spreken voor zichzelf.

Als een Jood weet ik als geen ander wat het ontwijden van gewijde geschriften binnen een samenleving betekent. Het beeld van Joden die moesten toezien hoe Nazi's publiekelijk over een op straat uitgerolde Thora-rol heen liepen staat mij haarscherp voor de geest. En de trauma's van deze geloofsgenoten, jaren later, ben ik nog steeds niet vergeten. Ik voel mij beduidend minder thuis in een land waar dit ultieme respect voor medemenselijkheid volkomen weg is. En waar dat ook nog eens mogelijk wordt gemaakt door een overheid en gezagsdragers die hun plicht naar alle burgers op zo'n moment schromelijk verzaken. Voel ik mij thuis binnen een samenleving die niet massaal opstaat om deze middeleeuwse, barbaarse praktijken te verhinderen?

In Amsterdam staat een groot politiebureau, het is vernoemd naar Jan van den Oever. Jan van den Over weigert in 1943 om mee te doen aan de razzia in de Amsterdamse Rivierenbuurt. En zo wordt hij midden in oorlogstijd op staande voet ontslagen. Jan met zijn gezin met kleine kinderen staat alleen. Midden in de oorlog, een gezin met kleine kinderen. Hij krijgt ook nog een aantekening mee: *Nooit meer een functie meer in overheidsdienst.*

*

Wij kunnen keuzes maken. Kiezen voor leven betekent afwegingen maken. Maar ook altijd dilemma's proberen te overwinnen. Wij kiezen toch voor het Leven? Het leven voor iedereen. Kiezen om geen dader te zijn. Maar ook, als het maar enigszins mogelijk is, geen omstander, geen toekijker. Zodat wij ons allemaal, samen met bijna achttien miljoen overige Medelanders, in dit land kunnen thuis voelen.